

ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА

УДК: 378:001.89

DOI 10.31494/2412-9208-2021-1-1-183-189

SCIENTIFIC RESEARCH OF FUTURE PROFESSIONALS OF TOURIST
AND HOTEL ENTERPRISES

НАУКОВО-ДОСЛІДНА ДІЯЛЬНІСТЬ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ
ПІДПРИЄМСТВ ТУРИЗМУ ТА ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

Svitlana ALEKSANDROVA,
Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor

alexandrova_s@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0001-9842-436X>

Світлана АЛЕКСАНДРОВА,
кандидат педагогічних наук,
доцент

Iryna PYSAREVA,
Candidate of Economics Sciences,
Associate Professor

pirinka88@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-1433-9104>

Ірина ПИСАРЕВА,
кандидат економічних наук,
доцент

Oľha RADIONOVA,
Candidate of Economics Sciences,
Associate Professor

radionovaolga.mail@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-0570-3648>

Ольга РАДІОНОВА,
кандидат економічних наук,
доцент

*O.M. Beketov National University of
Urban Economy in Kharkiv*

*Харківський національний
університет міського
господарства
імені О. М. Бекетова*

✉ 17, Marshal Bazhanov st.,
Kharkiv, 61002

✉ вул. Маршала Бажанова, 17
м. Харків, 61002

Original manuscript received: March 17, 2021

Revised manuscript accepted: April 20, 2021

ABSTRACT

The article substantiates the role of students' scientific research in higher education institutions as one of the conditions for becoming a person and forming a highly professional specialist of tourism and hospitality enterprises; tasks, principles and some aspects of organization of scientific research are considered. The concept of "student's professional and personal development" is clarified as a purposeful, conscious process of revealing and improving his own level of professional competence (knowledge, skills, personal qualities), which contributes to the success of the individual both in life and, in particular, in the profession. The basic organizational and pedagogical conditions, which observance of which will contribute to the formation of student-oriented continuous self-development, are clarified, among them: creation of educational environment with value attitude of all its participants towards self-education and self-improvement; example of scientific and pedagogical staff; creating an atmosphere of passion for the specialty. In

order to attract students to scientific research, its planning and organization, the attention is paid to the importance of applying the principles of student-centeredness (orientation to the interests and motivation of students), differentiation, systematic, individual orientation, gradual process of involving students, but an exciting process. The proposed differentiated approach to the organization of scientific research of students provided for: the personality qualities study of each of them, interests, inclinations, level of self-awareness, social maturity, motivation, knowledge, skills, psychological characteristics, etc. Some innovative methods of attracting students to research work are proposed.

Key words: *self-development, self-improvement, scientific research, motivation, differentiated approach.*

Вимоги сучасного інформаційно-технологічного суспільства зумовлюють необхідність безперервного самовдосконалення та саморозвитку фахівців. Не є винятком підприємства туризму та готельного господарства, працівники яких мають бути підготовлені до діяльності в динамічних умовах.

Безперервний саморозвиток, прагнення до самовдосконалення мають забезпечувати високий рівень конкурентоспроможності та професіоналізму фахівця, формування цілісної, багатогранної, ерудованої, соціально зрілої особистості із сучасним стилем мислення. Тому актуальним завданням вищої школи є сприяння усвідомленню студентами процесу саморозвитку як основної мети навчання в закладах вищої освіти. Однією з умов успішного його вирішення є якісна організація науково-дослідної роботи студентів.

Проблеми професійного саморозвитку особистості присвячені праці багатьох дослідників, серед яких К. Абульханова-Славська, Б. Ананьев, Л. Виготський, В. Кремень, А. Маркова, О. Пехота, В. Попович та ін.

Різні аспекти організації науково-дослідної діяльності студентів та вплив останньої на їх професійну компетентність вивчали такі науковці, як В. Беляєва, В. Попова, О. Савченко, І. Фролова, В. Зяюн, О. Микитюк, Н. Пузирьова, С. Гончаров, С. Ніколаєнко та ін.

Незважаючи на велику кількість праць з означеної тематики, в науковій літературі відсутні цілісна концепція процесу саморозвитку особистості та визначення в ньому місця науково-дослідної діяльності.

Мета статті полягає у вивченні науково-дослідної діяльності студентів як однієї з умов становлення особистості, яка прагне до професійно-особистісного саморозвитку, та деяких аспектів її організації.

Актуальним завданням вищої школи є формування сучасного члена суспільства, мобільного та конкурентоспроможного фахівця, орієнтованого на безперервний професійний саморозвиток і самовдосконалення.

Саме в процесі саморозвитку відбувається постійне оновлення знань, прогресивні зміни психічних процесів, фізичних функцій, соціальних здібностей людини [1].

Професійно-особистісний саморозвиток студента є

цілеспрямованим, усвідомленим процесом виявлення та вдосконалення ним власного рівня професійної компетентності (знань, умінь, особистісних якостей), що сприяє досягненню успіху особистості як у житті, так і, зокрема, у професії. Цей процес здійснюється на основі самопізнання, самовиховання, самоосвіти, самоактуалізації, самореалізації та самоконтролю.

Серед основних завдань професійно-особистісного саморозвитку є формування в студентів:

- креативного мислення, здатності знаходити неординарні шляхи вирішення проблем;
- уміння довести до інших та обґрунтувати власну точку зору;
- уміння вести ефективні міжособистісні комунікації;
- низки особистісних якостей (толерантності, ініціативності, тактовності, емоційної стійкості тощо).

Слід зазначити, що залежно від ступеня розвитку та мотивації особистості її саморозвиток може відбуватися стихійно або усвідомлено. На первинній, неусвідомленій стадії саморозвиток має відбуватися під впливом зовнішніх чинників.

Серед останніх можна зазначити й певні організаційно-педагогічні умови:

- створення освітнього середовища з ціннісним ставленням всіх його учасників до самоосвіти та самовдосконалення;
- приклад науково-педагогічних працівників;
- створення атмосфери захопленості спеціальністю.

В умовах закладу вищої освіти необхідно сформувати в студентів потребу в оцінці власних знань, умінь, особистісних якостей та усвідомлення щодо необхідності їх удосконалення.

Певним «пусковим механізмом» до безперервного саморозвитку особистості має стати якісна і систематична організація науково-дослідної роботи.

Саме вона надає можливість студенту оцінити власні знання; уміння їх здобувати, розширювати; сприймати та аналізувати інформацію; критично мислити тощо. Цей вид робіт сприяє розвитку людини як особистості та професіонала, поєднує в собі навчання, пізнання, спілкування; дозволяє розширити знання, заглибитись в ті питання, які цікаві саме студенту. Наукова діяльність має бути гармонійним продовженням та поглибленням освітнього процесу.

Вона є обов'язковою складовою діяльності закладу вищої освіти, її мають здійснювати науково-педагогічні працівники, здобувачі вищої освіти, наукових ступенів тощо. Попри це існує низка проблем щодо якісної її організації для студентів – це несистематичність, розрізненість досліджень тощо.

Серед форм організації науково-дослідної роботи можна відокремити:

- обов'язкові, які здійснюються в межах освітнього процесу (розв'язання завдань дослідницького типу, підготовка та захист

наукових доповідей на аудиторних заняттях, курсових і випускних кваліфікаційних робіт, огляди наукової літератури та ін.);

- факультативні, поза межами навчального процесу (підготовка наукових робіт, доповідей, статей, тез, участь в конференціях, конкурсах, олімпіадах, проєктах, наукових гуртках, грантах тощо).

Щодо першої форми навчання, то деякі науковці [2], хоча і не применшують її важливості, але надають низьку оцінку дослідницькому складнику. Ці види робіт на практиці не завжди мають наукову новизну й суспільну значущість, а частіше носять навчальний характер, як і результати дипломного проектування.

Обов'язкове навчання студентів основам дослідницької праці передбачено при вивченні певних дисциплін на різних освітньо-кваліфікаційних рівнях, таких, як, наприклад, «Основи наукових досліджень», «Методологія наукових досліджень», але ознайомлювати з основами дослідницької роботи необхідно з першого курсу та забезпечувати систематичність цієї діяльності протягом усього періоду навчання в закладі вищої освіти.

Інший елемент науково-дослідної роботи – це виконання наукових досліджень під керівництвом викладачів.

Важливою є особистість кожного викладача, адже студенти поважають навчальний предмет, свою майбутню спеціальність, зацікавлюються певними питаннями, насамперед, через повагу до педагога. Викладач має залучати студентів до різноманітних видів науково-дослідної діяльності, прищепити інтерес до неї, допомогти обрати науковий напрямок їх подальшої дослідницької роботи.

Професорсько-викладацький персонал має бути компетентним, з високоморальними особистісними якостями, активним, творчим, неординарним, з глибокими професійними знаннями, які він має отримувати не лише з теоретичної літератури, але й підтримуючи інформаційний зв'язок із реальними підприємствами.

Кожен викладач має бути здатним зацікавити, викликати інтерес до дисципліни, яку викладає, до певних професійних питань шляхом динамічного, доступного донесення матеріалу, демонстрації зв'язку теоретичних знань із майбутньою професійною діяльністю, ознайомлення з актуальними та перспективними сучасними проблемами професійної діяльності, заходами та можливостями дослідницької роботи. Це, в свою чергу, може стати спонукальною причиною прагнення студента до саморозвитку, самостійного та систематичного поповнення знань.

Члени педагогічного колективу з метою висвітлення протиріч, актуальних проблем у процесі викладання певної дисципліни поряд з традиційними формами мають застосовувати педагогічні засоби розвивального навчання (проблемного, дослідницького, проєктного, евристичного).

Студентська наукова робота має вибудовуватися з дотриманням певних принципів [3]: системності; науковості; самоорганізації;

індивідуалізації; принципу науково-методичного консультування; інтеграції професійної підготовки та дослідницького процесу; принципу моніторингу.

З метою залучення студентства до науково-дослідної діяльності при її плануванні й організації важливо враховувати принципи студентоцентризму (тобто орієнтуватися на інтереси та мотивацію студентів) і поступовості процесу їх залучення до цього складного, але ж захопливого процесу.

Цей вид діяльності є досить творчим та складним. Він потребує наявності у студентів наукового потенціалу, мотивації, високого рівня знань, допитливості, креативності, цілеспрямованості, працездатності та інших якостей особистості. Попри це до науково-дослідної діяльності необхідно активно залучати всіх студентів, створювати середовище у якому популяризується безперервний саморозвиток та самоосвіта. При цьому організація наукової діяльності має бути диференційованою та індивідуально спрямованою.

Диференціація при організації науково-дослідної діяльності передбачає вивчення якостей особистості кожного студента, його інтересів, схильностей, рівня самосвідомості, соціальної зрілості, вмотивованості, знань, умінь, психологічних особливостей тощо.

Завдання мають відповідати можливостям кожної окремої особистості. При цьому необхідно створювати умови для поступового переходу тих, хто навчається від простих форм науково-дослідницької роботи до більш складних, до більшої самостійності.

При розподілі завдань слід враховувати рівень вмотивованості студентів. Сукупність мотивів, щодо їх участі у науковій діяльності, поділяється на дві групи – зовнішні та внутрішні. Перші пов'язані, наприклад, з прагненням до визнання, отримання високої оцінки. Інші – базуються на пізнавально-дослідницьких потребах особистості.

Студенти молодших курсів можуть виконувати завдання з елементами наукового пошуку. Для старшокурсників, які вже мають суттєвий досвід практичної діяльності (адже специфікою спеціальності передбачена організація якісної тривалої практики, у т.ч. й закордонної), необхідно організувати навчання із застосуванням здебільшого проблемних лекцій. Має відбуватися активний діалог між студентами та викладачами з метою визначення кола питань, цікавих для кожної особистості, яка навчається.

Науково-дослідна робота на старших курсах має бути організована таким чином, щоб студент виконував її не лише з метою отримання високого балу за дисципліну, а мав внутрішню мотивацію, зацікавленість, усвідомлював конкретну користь від неї в подальшому житті, зокрема, у майбутній професійній діяльності.

Необхідно постійно шукати актуальні шляхи, засоби мотивації щодо залучення сучасного студентства до наукових досліджень. Цікавим є досвід деяких закладів вищої освіти щодо популяризації наукових знань через соціальні мережі, адже активність студентства в цьому середовищі є досить високою.

Можна використовувати такі інноваційні методи залучення студентства до наукової роботи як створення групи студентського наукового співтовариства за допомогою, наприклад, програми додатки-месенджеру, до якої доцільно залучати викладачів, студентів, випускників, аспірантів, професіоналів-практиків.

Створення подібної групи сприятиме розповсюдженню наукової інформації, повідомлень про досягнення та актуальні проблеми в науці та майбутній сфері діяльності; активній взаємодії та взаємодопомозі учасників; обміну досвідом, пошуку осіб, які цікавляться однаковою проблематикою; популяризації науково-дослідної роботи; створенню певної студентської субкультури; своєчасному анонсу наукових подій тощо.

Для деяких студентів актуальною може бути комерціалізація наукових розробок (винагороди за активну участь у дослідницькій діяльності, участь разом з викладачами випускової кафедри в реальних проєктах, госпдоговірній тематиці, грантах тощо).

Таким чином, можна зробити висновок про те, що при формуванні майбутніх фахівців підприємств туризму та готельного господарства, орієнтованих на професійно-особистісне самовдосконалення, важливу роль відіграє якісно організована науково-дослідна діяльність. За умови дотримання принципу систематичності вона може забезпечити вирішення низки важливих завдань, а саме: формування в студентів наукового світогляду, творчого мислення; більш якісне та глибоке занурення в майбутню професійну діяльність; розвиток уміння працювати з інформацією, аналізувати її, робити висновки; формування ініціативності, відповідальності, самостійності; розширення кругозору, прагнення до систематичного оновлення знань тощо.

Література

Романовський О. Г., Канівець М. В. Сутність професійно-особистісного саморозвитку майбутніх фахівців та його механізми. URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/23291/1/SITIMN_2013_34_Romanovskyi_Sutnist.Pdf (дата звернення: 17.12.2019).

Повідайчик О. С. Вітчизняний досвід науково-дослідницької підготовки студентів у вищих навчальних закладах. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Педагогіка. Соціальна робота. 2017. Вип. 2. С. 198–201. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuped_2017_2_51 (дата звернення: 17.12.2019).

Дороніна О. А. Роль наукової діяльності студента у формуванні компетенцій сучасного фахівця в сфері економіки та управління. Економіка і організація управління. 2017. Вип. 4. С. 207–215. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eiou_2017_4_21 (дата звернення: 20.12.2019).

References

Romanovskyi, O. Kanivets, M. (2013) *Sutnist profesiino-osobystisnoho samorozvytku maibutnikh fakhivtsiv ta yoho mekhanizmy*. URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/23291/1/SITIMN_2013_34_Romanovskyi_Sutnist.Pdf [in Ukrainian].

Povidaichyk, O. (2017) *Vitchyzniani dosvid naukovo-doslidnytskoi pidhotovky studentiv u vishchyykh navchalnykh zakladakh*. [Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho

natsionalnoho universytetu. Serii : Pedahohika. Sotsialna robota. 2017. Vyp. 2. S. 198–201]. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuped_2017_2_51 [in Ukrainian].

Doronina, O. (2017) *Rol naukovoї diialnosti studenta u formuvanni kompetentsii suchasnoho fakhivtsia v sferi ekonomiky ta upravlinnia*. [Ekonomika i orhanizatsiia upravlinnia. 2017. Vyp. 4. S. 207–215]. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eiou_2017_4_21 [in Ukrainian].

АНОТАЦІЯ

У статті визначено роль науково-дослідної діяльності студентів у закладах вищої освіти як однієї з важливих умов становлення особистості та формування високопрофесійного фахівця підприємств туризму та готельно-ресторанного бізнесу; розглядаються завдання, принципи та деякі аспекти її організації. Цей вид робіт сприяє розвитку людини як особистості та професіонала, поєднує в собі навчання, пізнання, спілкування; дозволяє розширити знання, заглибитись в ті питання, які цікаві саме студенту.

Уточнено поняття «професійний та особистісний розвиток студента» як цілеспрямований, свідомий процес виявлення та вдосконалення власного рівня професійної компетентності (знань, умінь, особистих якостей), що сприяє успіху особистості як у житті, так і, зокрема, в професійній діяльності. З'ясовано основні організаційно-педагогічні умови, дотримання яких сприятиме формуванню особистості студента, орієнтованого на безперервний саморозвиток, серед них: створення освітнього середовища з ціннісним ставленням усіх його учасників до самоосвіти та самовдосконалення; особистий приклад, активність, креативність науково-педагогічних працівників; створення атмосфери захопленості спеціальністю. Наукова діяльність має бути гармонійним продовженням та поглибленням освітнього процесу. З метою залучення студентства до науково-дослідної діяльності, її планування та організації, акцентується увага на важливості дотримання принципів студоцентризму (орієнтації на інтереси та мотивацію тих, хто навчається), диференціації, систематичності, індивідуальної орієнтації, поступовості процесу залучення студентів до цього складного творчого виду діяльності. Запропонований диференційований підхід до науково-дослідної діяльності здобувачів вищої освіти передбачає: вивчення якостей особистості кожного з них, інтереси, нахили, рівень самосвідомості, соціальну зрілість, мотивацію, рівень знань, вмінь, низки психологічних особливостей тощо.

Досліджено досвід організації науково-дослідної роботи у закладах вищої освіти, запропоновано деякі інноваційні методи залучення до неї студентства.

Ключові слова: саморозвиток, самовдосконалення, науково-дослідна діяльність, мотивація, диференційований підхід.